

je nadále nezbytný téměř výlučný „monopol vyšetřování“ Policie České republiky?

JUDr. Marek FRYŠTÁK, PhD., odborný asistent katedry trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

I.

Dne 31. 7. 2008 byl legislativní radou vlády České republiky schválen věcný záměr nového trestního řádu z dílny Ministerstva spravedlnosti.¹ Byl schválen usnesením vlády České republiky č. 996 ze dne 20. 8. 2008, ze kterého vyplývá, že Ministerstvo spravedlnosti by do konce roku 2009 mělo vládě přeložit paragrafové znění nového trestního řádu. Bohužel se tak v uvedené době nestalo a z posledních informací od tvůrců nového trestního řádu je zřejmé, že by se tak mohlo stát do konce roku 2010. I oni jsou si však vědomi, že příprava nového paragrafového znění bude zdlouhavá a přinese velké množství diskutabilních otázek, nad kterými se bude třeba zamyslet a najít alespoň pro tento okamžik akceptovatelné a mnohdy kompromisní řešení.

Dříve, než se začnu věnovat hledání odpovědi na otázku uvedenou v nadpisu tohoto článku, podívejme se krátce na stávající právní úpravu trestního procesu. Doposud platný a účinný TŘ² byl přijat již téměř před padesáti lety, a to 29. listopadu 1961. Tento právní předpis byl na svoji dobu poměrně moderní normou odrážející společenskou potřebu účinně stíhat dobovou trestnou činnost. Je třeba ocenit jeho legislativní koncepčnost, systémovou provázanost a legislativně-technickou

¹ Ve vztahu k rekodifikačním pracem v oblasti trestního práva procesního blíže in Růžička, M. Věcný záměr trestního řádu - aktuální stav. In *Rekodifikace trestního práva procesního. Aktuální problémy*. Praha: Univerzita Karlova, 2008, s. 10-11.

² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, dále jen TŘ.

úroveň. I přesto byl ale TŘ odrazem politicko-právní doktríny práva jako mocenského nástroje komunistické strany a státu k prosazování ideologických zájmů. Jedním z účelů práva v té době bylo potlačovat tzv. nepřátelské třídy, a to i prostředky trestního práva uplatňovanými v rámci trestního řízení.

Ze shora uvedených důvodů byl TŘ po listopadu 1989 mnohokrát novelizován. Z celkového počtu všech provedených novelizací TŘ za celou dobu jeho účinnosti jich připadá pouze sedm na dobu do listopadu 1989. Zbylé novelizace, kterých je více než padesát, jsou porevoluční. Jedna z těch posledních významnějších souvisí s přijetím trestního zákoníku³ a ve Sbírce zákonů byla publikována pod č. 41/2009 Sb.

V porevoluční éře TŘ byla zejména výrazně rozšířena práva obviněného a jeho obhájce. Nově bylo zakotveno dispoziční právo poškozeného, spočívající v tom, že u některých trestných činů lze zahájit trestní stíhání a v zahájeném trestním stíhání pokračovat jen se souhlasem poškozeného. Byly vymezeny podmínky pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. O závažnějších zásazích do lidských práv a základních svobod rozhoduje v přípravném řízení nově soudce, a nikoli státní zástupce.

Byl opuštěn institut zahájení trestního stíhání ve věci s tím, že výlučnou formou zahájení trestního stíhání je sdělení obvinění určité osobě, a posílily se tzv. odklony v trestním řízení v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Byla posílena ochrana svědka v podobě zavedení institutu utajení totožnosti svědka v případech, kdy v souvislosti se svědeckou výpovědí hrozí svědkovi újma. Byly zpřísněny podmínky, za kterých lze vzít osobu obviněného do vazby, jakožto i podmínky dalšího trvání vazby.

Tzv. velkou novelou TŘ provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., byl učiněn pokus výrazněji přenést těžiště dokazování do

³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen trestní zákoník.

stadia projednání trestní věci v řízení před soudem a omezit roli přípravného řízení v procesu. Byl zrušen institut vyšetřovatele jako procesního subjektu a posílen dozor státního zástupce nad přípravným řízením. Byl zakotven nový mimořádný opravný prostředek, a to dovolání. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, nově upravil vedle hmotněprávních i procesní postupy týkající se mladistvých.

V řadě podstatných i dílčích otázek tak došlo novelizacemi z počátku 90. let minulého století k zásadním změnám respektujícím jednak principy právního státu, na kterých je založena demokratická společnost, a dále reflektující nové kriminální jevy provázející otevřenou společnost. Byly obnoveny některé klasické procesní postupy.⁴ V neposlední řadě byl reflektován zájem na rychlém řízení, který se legislativně projevil zavedením nových moderních institutů (zvláště odklonů).

I přes uvedené dalekosáhlé změny TŘ v průběhu posledních bezmála dvaceti let převládá názor, že dosavadní TŘ již nevyhovuje z mnoha důvodů moderním trendům restorativní (znovuobnovující) justice oproti justici retributivní (trestající).

Trestní řízení je stále poměrně velmi komplikované a zdouhavé. Nedaří se tak naplnit zásadu neodvratitelnosti trestu v reálném čase, kdy systém trestní justice není s to zvládnout některé velmi závažné formy kriminality a potýká se i s kriminalitou běžnou. Řada trestných činů zůstává nepotrestána, nebo k tomu dojde až se značným zpožděním. Kladou se příliš vysoké nároky na formální aspekty dokazování,

⁴ Např. v podobě zavedení dovolání, kteréžto představuje jistou obdobu zmateční stíznosti.

což znemožňuje usvědčit skutečné pachatele trestných činů, atd.

V důsledku četných novelizací byla narušena celková jednotna pojetí TŘ jako základní normy trestního práva procesního, byly narušeny a do značné míry i změněny základní zásady, z nichž by platná právní úprava měla vycházet a které by i důsledně respektovala. Při poměrně častých novelizacích byly narušeny i vztahy mezi těmito zásadami, včetně zavedení značného množství výjimek z těchto zásad, takže oprávněně vzniká otázka, zda určitá zásada trestního řízení upravená v § 2 TŘ ještě v takové podobě vůbec platí. V TŘ se tak prolínají různá pojetí poznamenaná dobou vzniku určitých normativních konstrukcí, což vede nezdědky k pochybnostem o správnosti konkrétního postupu subjektů v trestním řízení. Je to závažnější potud, že jde o procesní předpis, který by měl postup subjektů trestního řízení upravovat jednoznačně.⁵

TŘ i přes poslední změny časově (dobou svého vzniku) a v mnohém ohledu i věcně navazuje na dřívější právní řád, obsahuje instituty, z kterých může vyplývat určitá poplatnost době vzniku (např. spolupráce se zájmovými sdruženími), zahrnuje však četné nové instituty (odklony, pojetí a funkce Probační a mediační služby, atd.), které jsou založeny na zcela jiných principech vycházejících z tzv. restorativní (obnovující) justice.

Je nasnadě, že potřeba nového trestního řádu je více než aktuální. V této souvislosti bych učinil malou odbočku od tématu a vrátil bych se zpět do devadesátých let minulého století. V té době jsme byli svědky toho, že se zákonitě nehovořilo pouze o potřebě vzniku nového trestního řádu, ale i nezbytnosti přijetí nového trestního zákoníku. Už v té době se mezi odbornou veřejností diskutovalo o tom, zda by měly být návrhy obou nových kodexů předloženy zákonodárnému sboru

⁵ FRYŠTÁK, M. a kol.: Trestní právo procesní. 2. Přepřacované vydání. Ostrava: Key publishing. 2009, s. 248.

společně se záměrem, aby byly fakticky, pokud možno, ve stejné době projednány a schváleny a byly tak od stejného data účinné, nebo zda vytvořit nejprve nový trestní zákoník a po jeho přijetí se pustit do tvorby nového trestního řádu. Je logické, že pokud by byl nový trestní zákoník přijat osamoceně, musel by se opětovně novelizovat stávající TŘ a dále by se čekalo na vytvoření a přijetí nového trestního řádu. Navíc řada ustanovení, institutů a principů nového trestního zákoníku bude bez nového, a nikoli pouze novelizovaného trestního řádu těžce vstupovat v život.⁶

Je zbytečné nyní zpětně hodnotit, proč byl v naší zemi zvolen postup oddělené tvorby, projednávání a schvalování těchto významných kodexů. Stalo se a nemá již smysl nad tím spekulovat. Přesto si neodpustím poznámku, že na Slovensku se tento postup podařil a nový trestný zákon a trestný poriadok⁷ tam jsou shodně účinné od 1. 1. 2006. Na druhou stranu, dobře pro nás. Při tvorbě našich nových trestněprávních kodexů jsme se mohli a i nadále se můžeme inspirovat slovenskou právní úpravou a tím, co jednotlivá ustanovení jejich nové právní úpravy přinesla do aplikační praxe a v čem třeba byly a jsou případné aplikační problémy. My sami se tím můžeme vyvarovat řady zbytečných chyb.

Pojďme ale zpět k věcnému záměru nového trestního řádu. Současná doba je ideální okamžik pro nás všechny, pro které je trestní právo každodenním chlebem, a to bez ohledu na to, zda se pohybujeme ve sféře praktické, či na poli ryze akademickém, abychom se cestou různých odborných konferencí, seminářů a

⁶ Příkladem může být např. to, že věcný záměr nového trestního řádu počítá s tím, že u přečinů se povede tzv. zkrácené vyšetřování. Jak je uvedeno v tomto věcném záměru, tomuto pojmu dle TŘ odpovídá pojem zkrácené přípravné řízení. Toto je ale možné pouze u trestných činů, jejichž horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje tři roky. Přečinem se dle § 14 odst. 2 trestního zákoníku rozumí všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody do pěti let. Z uvedeného je zřejmé, že pokud nebude přijat nový trestní řád, respektive novelizován ten stávající, nebude možné plně význam přečinů a jejich zavedení docenit. Snahou totiž je, aby zkrácené vyšetřování, v rámci kterého se bude o nich rozhodovat, přispělo zejména k rychlosti rozhodování a to díky odstranění zbytečného formalizmu na straně orgánů činných v trestním řízení.

⁷ Jedná se o zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov, dále jen trestný zákon a zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, v znení neskorších predpisov, dále jen trestný poriadok.

článků vyjádřili k nově připravovanému trestnímu řádu. Je možné, že některé z těchto našich návrhů a připomínek budou časem zapomenuty, jiné, byť jsou třeba na první pohled kontroverzní a odvážné, neboť nabourávají zažitá stereotypy a principy, se stanou živnou půdou pro další úvahy nad daným tématem a některé třeba i přispějí ke konečné podobě nového trestního řádu.

Této příležitosti, která se nyní nabízí, chci využít i já a stručně se zamyslet nad tím, zda je nezbytné a žádoucí, aby z nového trestního řádu opětovně vyplýval téměř výlučný monopol Policie České republiky týkající se vyšetřování trestných činů, a to jak přečinů, tak i zločinů, nebo zda bude vhodné, aby část těchto jejich kompetencí přešla na jiné subjekty, které jsou nyní skryty pod společným označením policejní orgán. Impulzem pro mě bude slovenská právní úprava obsažená zejména v trestnom poriadku.

Přestože k 1. 1. 1993 došlo k rozdělení tehdejší České a Slovenské federativní republiky na dva samostatné státy, a to Českou republiku a Slovenskou republiku, tak trestněprávní úprava v obou zemích nadále vycházela ze stejných trestněprávních předpisů, samozřejmě že ve znění platném a účinném pro tyto jednotlivé státy. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že i po 1. 1. 1993 docházelo a neustále dochází k vzájemnému ovlivňování trestněprávních úprav v obou zemích. Nechme se tedy právě nyní slovesnou právní úpravou ovlivnit a inspirovat k dalším úvahám.

II.

Z § 12 odst. 2 TŘ ve stručnosti vyplývá, že policejními orgány se rozumějí útvary Policie České republiky. V řízení o trestných činech policistů a zaměstnanců zařazených v Policii České republiky má postavení policejního orgánu Inspekce Policie České republiky. Stejně postavení mají v řízení o

trestných činech příslušníků ozbrojených sil pověřené orgány Vojenské policie, v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby České republiky pověřené orgány této služby, v řízení o trestných činech příslušníků Bezpečnostní informační služby pověřené orgány Bezpečnostní informační služby, v řízení o trestných činech příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace a v řízení o trestných činech příslušníků Vojenského zpravodajství pověřené orgány Vojenského zpravodajství. Postavení policejních orgánů mají i pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo ozbrojených sborů a služeb, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropských společenství, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, a v případech porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních právních předpisů.

Obecně platí, že policejní orgán je oprávněn ke všem úkonům trestního řízení patřícím do působnosti policejního orgánu. Tyto úkony souvisí zejména s postupem podle hlavy IX. TŘ, která upravuje postup policejního orgánu před zahájením trestního stíhání. Kromě těchto oprávnění má tento policejní orgán i další oprávnění vyplývající z dalších zákonů upravujících jeho činnost,⁸ přičemž jejich rozbor by již byl nad rámec tohoto příspěvku.

Nasvědčují-li prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li

⁸ Jedná se o zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 289/2005 Sb., o vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 185/2004 Sb., o celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, a je tudíž možno zahájit trestní stíhání této osoby dle § 160 odst. 1 TŘ, předloží tento policejní orgán bez odkladu věc k dalšímu opatření tomu orgánu, který je dle § 161 TŘ oprávněn konat vyšetřování.

Vyšetřování primárně konají útvary Policie České republiky, nestanoví-li TŘ jinak. Vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Policie České republiky, příslušníky Vojenské policie, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace nebo příslušníky Vojenského zpravodajství koná státní zástupce. Ve vztahu ke shora uvedenému státní zástupce taktéž koná vyšetřování i proti těm spoluobviněným, kteří nejsou příslušníky Policie České republiky, příslušníky Vojenské policie, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace nebo příslušníky Vojenského zpravodajství. Dále je vyšetřování oprávněn konat i kapitán lodi při dálkových plavbách nebo vojenská policie u trestných činů příslušníků ozbrojených sil spáchaných při plnění úkolů v zahraničí.

Do 31. 12. 2009 byl svěřen monopol vyšetřování téměř výhradně do rukou Policie České republiky, respektive v zákonem stanovených případech do rukou státního zástupce a kapitána lodi při dálkových plavbách.

Co se týče oprávnění státního zástupce provádět vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníky Policie České republiky etc., jak bylo uvedeno výše, je třeba uvést, že státní zástupce jako vyšetřující orgán nemá k dispozici žádný vlastní „vyšetřující aparát“. O opatření jednotlivého důkazu nebo provedení jednotlivého úkonu vyšetřování, o součinnost ve shora uvedeném případě, o předvedení osoby nebo o doručení písemnosti může požádat orgány uvedené v § 12 odst. 2 TŘ a ty jsou povinny mu urychleně vyhovět. Jelikož se ale

chci v tomto článku primárně věnovat Policii České republiky, nebudu se o tomto oprávnění státního zástupce blíže zmiňovat. To by si totiž zasloužilo zcela samostatnou pozornost a bylo by již nad rámec toto článku.

Uvedené oprávnění kapitána lodi ke konání vyšetřování je blíže upraveno v § 39 zákona o námořní plavbě.⁹ I když TŘ, respektive zákon o námořní plavbě, uvedené oprávnění obsahuje a blíže upravuje,¹⁰ toto se v praxi zatím fakticky nerealizovalo a uvedené ustanovení zákona lze označit za mrtvé.¹¹

Oprávnění vojenské policie k vyšetřování trestných činů bylo do TŘ vloženo zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 1. 2010. Důvodem k této změně byla dle důvodové zprávy ke zmiňovanému zákonu reakce na situaci, kdy ozbrojené síly České republiky plní úkoly v zahraničí a jejich policejní ochranu zabezpečuje Vojenská policie. Vyšetřování v tomto případě povede pověřený orgán Vojenské policie do doby repatriace vojáka, který trestný čin spáchal. Toto oprávnění Vojenské policie taktéž reaguje na

⁹ Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o námořní plavbě,

¹⁰ Ze shora uvedeného ustanovení zákona o námořní plavbě vyplývá, že má-li velitel námořního plavidla (zákon o námořní plavbě, na rozdíl od TŘ, který používá pojem kapitán lodi, pracuje s pojmem velitel plavidla, respektive námořního plavidla) důvodné podezření, že na námořním plavidle byl při námořní plavbě spáchán trestný čin, je povinen učinit neprodleně taková opatření, jež by zabránila pokračovat v trestné činnosti nebo vyhnout se odpovědnosti, vyslechnout osoby a provést další úkony, jichž je třeba k zajištění důkazů a o každém výsledku a jiném provedeném úkonu sepsat protokol, který spolu s ním podepíše osoba, již se příslušný úkon týká. Uvedené protokoly odevzdá velitel námořního plavidla spolu s předměty majícími vztah k trestnému činu zastupitelskému úřadu České republiky, který je nejbližší přístavu, do kterého námořní plavidlo připluje. Současně velitel námořního plavidla dohodne se zastupitelským úřadem České republiky způsob úředního předání pachatele. Velitel námořního plavidla je tedy oprávněn zejména zahájit trestní stíhání obviněného, provést jeho výslech a výslech svědků, provádět neodkladné a neopakovatelné úkony. Námořní plavidlem se dle § 2 odst. 2 zákona o námořní plavbě rozumí námořní obchodní loď a námořní jachta. Námořní plavidla jsou evidována v Námořním rejstříku České republiky, které vede Ministerstvo dopravy České republiky. V současné době je v tomto rejstříku evidováno cca 400 námořních plavidel. Jedna se pouze o námořní jachty, jelikož žádné námořní obchodní lodi vlajku České republiky nenesou.

¹¹ Dotazem na Ministerstvu průmyslu a obchodu České republiky, odboru plavby, oddělení námořní plavby, bylo dne 11. 1. 2009 zjištěno, že v letech 2008-2009 neevidují žádný případ, kdy by kapitán námořní lodi vystupoval v postavení policejního orgánu a realizoval tak svoje oprávnění uvedená v § 39 zákona o námořní plavbě, respektive uvedený odbor o žádném takovém případě neví ani z dřívější doby.

situace vzdálenosti a charakteru místa (země) nasazení jednotek naší armády.

III.

V rámci činnosti Policie České republiky se v aplikační praxi velmi často hovoří o tom, zda a jakým způsobem by měly být jednotlivé osoby vystupující za ni v postavení policejního orgánu specializované pro objasňování a dokazování jednotlivých druhů trestné činnosti, které se vždy vyznačují svou specifičností.

Právě ona specifičnost daná např. osobou pachatele, způsobem a místem spáchání trestného činu, jeho následkem atd. klade vysoké nároky na profesní dovednost a znalosti osoby vystupující za policejní orgán. Je zřejmé, že způsoby, jakými dochází k objasňování a dokazování např. celních deliktů a daňových trestných činů, se podstatně odlišuje od objasňování a dokazování mravnostní a sexuální trestné činnosti či trestné činnosti s rasovým podtextem.

Nelze popřít, že Policie České republiky se samozřejmě o určitou specializaci jednotlivých osob vystupujících za ni v postavení policejního orgánu snaží. Se specializací se zákonitě setkáváme i u státních zástupců zařazených na jednotlivých stupních státního zastupitelství. Jelikož je ale počet státních zástupců v poměru k počtu osob vystupujících za policejní orgán nesrovnatelný, nemůže být u státních zástupců uvedená specializace tak vyhraněná, např. u hospodářské trestné činnosti zahrnovat jen problematiku vybraných trestných činů.

Po tzv. velké novele TŘ provedené zákonem č. 265/2001 Sb., kdy vznikla splynutím kriminální policie a úřadů vyšetřování společná Služba kriminální policie a vyšetřování, se objevily snahy o vytvoření určitého „univerzálního vojáka.“ Právě díky zmiňované specifičnosti je zákonité, že tyto snahy nejsou

cestou správným směrem. Tím se samozřejmě nevylučuje, aby tento „univerzální voják“ byl schopen kvalitně a zodpovědně vykonávat svoji práci. Je ale otázkou, jak dalece a hluboce bude schopen proniknout do všech zákonitostí a souvislostí zpracovávané problematiky, zejména s ohledem na rozmanitost a mnohdy i roztržitost právní úpravy postihnout všechny její nuance. Dřívější rozdělení na tzv. operativce a vyšetřovatele mělo každopádně své opodstatnění. Vždyť je rozdíl mezi prací v terénu a schopností zjistit požadované množství informací a fází, kdy je třeba tyto informace tzv. zpracovat v rámci vyšetřování.

Argumentace, která se proti vytvoření úzké specializace osoby vystupující jménem policejního orgánu často používá, má taktéž své reálné opodstatnění. Variabilita a rozsah jednotlivých druhů činnosti na daném teritoriu a v dané době vždy závisí na momentálních okolnostech, takže se může stát, že tato osoba úzce specializovaná na konkrétní druh trestné činnosti by fakticky v určité době „neměla do čeho píchnout“. V aplikační praxi se to řeší tak, že tato osoba je specializována na více pokud možno podobných problematik.

Uvedeným textem jsem chtěl na základě svých praktických zkušeností podtrhnout to, za jak dalece významnou a potřebnou považují specializaci jednotlivých osob působících v rámci policejního orgánu.

Jak bylo již uvedeno, § 12 odst. 2 TŘ pod pojmem policejní orgán rozumí i jiné subjekty, než útvary Policie České republiky. Tyto subjekty jsou na základě TŘ oprávněny provádět pouze tzv. prověřování. Pokud tedy dojdou k závěru, že je možno postupovat dle § 160 odst. 1 TŘ, předají uvedenou věc k dalšímu opatření nejčastěji Policii České republiky. Tento konkrétní útvar Policie České republiky se s ní musí detailně seznámit, pokud již předtím nespolupracoval s policejním orgánem, který ji prověřoval, což samozřejmě vyžádá další čas.

Ptám se v tomto okamžiku, zda je skutečně nezbytné a žádoucí, aby právní úprava obsažená v novém trestním řádu byla nastavena právě tímto způsobem? Pokud TŘ v § 12 odst. 2 přiznává postavení policejního orgánu kromě útvarů Policie České republiky i jiným subjektům, dávám tím zcela jasně najevo, že problematika, které se věnují, je tak specifická, aby prověřování této činnosti prováděly právě ony. V té souvislosti je potom žádoucí, aby osoba působící v rámci útvaru Policie České republiky provádějícího vyšetřování měla takové profesní znalosti a dovednosti, které by byly schopny obsáhnout naznačenou specifičnost.

Nejeví se vám tento způsob jako zbytečně komplikovaný a zdlouhavý? Nebylo by velmi efektivním řešením, kdyby se subjekty, kterým TŘ v § 12 odst. 2 přiznává postavení policejního orgánu a které provádějí prověřování konkrétní trestní věci, věnovaly i jejímu vyšetřování? Pokud bych měl použít text uvedený v nadpisu toto příspěvku, je nadále nezbytné, aby téměř výlučný „monopol vyšetřování“ byl svěřen Policii České republiky?

Trestní zákoník v § 14 odst. 1 hovoří o tom, že trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Dle mého názoru, s ohledem na vše, co bylo uvedeno výše, nic nebrání tomu, aby se shora zmiňované subjekty mohly věnovat vyšetřování právě přečinů. I když, proč by se některý z těchto subjektů v zákonem stanovených případech nemohl věnovat kromě vyšetřování přečinů i vyšetřování zločinů?

IV.

V § 10 trestného poriadku je uvedeno, že jedním z orgánů činných v trestním řízení je i „policajt“.¹² Policajtem se dle

¹² Zde bych chtěl upozornit, že věcný záměr nového trestního řádu přebírá koncepci obsaženou ve slovenské právní úpravě a mezi orgány činné v trestním řízení bude řadit jen státního zástupce a policistu. Označení policista nahradí označení policejní orgán a bude představovat legislativní zkratku, která bude zahrnovat výčet oprávněných či pověřených osob či orgánů.

§ 10 odst. 8 tohoto zákona rozumí vyšetřovatel Policejního sboru, pověřený příslušník Policejního sboru, pověřený příslušník Vojenské policie v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil, pověřený příslušník Sboru vězeňské a justiční stráže v řízení o trestných činech příslušníků tohoto sboru a v jejich objektech i jeho zaměstnanců a o trestných činech osob ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ve vazbě. Policajtem se dále rozumí pověřený příslušník Železniční policie v řízení o trestných činech jejich příslušníků a o trestných činech spáchaných v obvodě železničních drah. Vyšetřovatel celní správy a pověřený celní orgán má postavení policajta v případech, pokud jde o trestné činy spáchané v souvislosti s porušením celních anebo daňových předpisů v působnosti celní správy. Policajtem se taktéž rozumí kapitán námořní lodi v řízení o trestných činech spáchaných na ní.

Z § 200 odst. 4 trestného poriadku vyplývá, že vyšetřování, které se koná primárně o zločinech, může konat pouze policajt a tím je kromě vyšetřovatele Policejního sboru i vyšetřovatel celní správy. V § 202 odst. 2 trestného poriadku se dále hovoří o tom, že zkrácené vyšetřování o přečinech, pro které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky, koná policajt, kterým může být pověřený příslušník Policejního sboru, Vojenské policie, Sboru vězeňské a justiční stráže, Železniční policie, celního orgánu nebo kapitán námořní lodi. V ostatních případech koná zkrácené vyšetřování pouze vyšetřovatel Policejního sboru.

Z toho je zřejmé, že slovenská právní úprava se vydala cestou odstranění výlučného monopolu policejního sboru k provádění zkráceného vyšetřování o přečinech, na rozdíl od stávající právní úpravy obsažené v TR. Tento krok směřoval k tomu, aby trestní řízení bylo efektivní a rychlé a směřovalo k dosažení jeho účelu, kterým je odhalení trestných činů a

potrestání jejich pachatelů, při respektování základních práv a svobod, pokud možno co nejdříve po jejich spáchání. V tomto případě tak může dojít k naplnění účelu trestu vyjádřeného principy ochrany, převýchovy, individuální a generální prevence.¹³

V textu pravděpodobně upoutá vaši pozornost institut vyšetřovatele celní správy, který se do trestného poriadku dostal na základě zákona č. 305/2009 Z.z.,¹⁴ s účinností od 1. 9. 2009. Důvodová zpráva k tomuto zákonu uvádí, že smyslem zavedení institutu vyšetřovatele celní správy je zvýšení rychlosti a kvality vyšetřování na svěřeném úseku. Vyšetřování bude totiž kontinuálně vykonávat stejný orgán, a to od začátku trestního stíhání až po návrh na podání obžaloby. Tím by se měla zefektivnit činnost „Colného kriminálního úradu“¹⁵ při odhalování celních a daňových podvodů a zamezování páchání trestné činnosti ve Slovenské republice.

Impulzem pro zavedení tohoto institutu nebyl pouze předpokládaný a očekávaný dopad na rychlost a zejména kvalitu vyšetřování na svěřeném úseku, ale i hodnotící zpráva o Slovenské republice v třetím kole vzájemných hodnocení „Výměna informací o zpracovaných informacích mezi Evropelem a členskými státy a mezi členskými státy navzájem“, kterou vypracovala Rada Evropské unie na základě hodnotící mise uskutečněné ve Slovenské republice ve dnech 12. až 14. 9. 2006.¹⁶

¹³ Důvodová zpráva k trestnému poriadku se k tomu, co vedlo předkladatele nového zákona k prolomení monopolu policejního sboru v souvislosti s konáním vyšetřování, byť jen v rámci zkráceného vyšetřování o přečinech, nijak blíže nevyjadřuje. Je ale zřejmé, že z hlediska celkové nové koncepce trestního řízení a jeho praktické realizace, kdy těžiště dokazování by mělo být v hlavním líčení, to byly zejména důvody, které jsem zde zmínil.

¹⁴ Zákon č. 305/2009 Z.z ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 200/1998 Z. z., o štátnej službe colníkov a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej jen zákon č. 305/2009 Z. z.

¹⁵ Colný kriminálny úrad, ktorý je dle § 2 odst. 2 zákona č. 652/2004 Z. z., o orgánoch štátnej správy v colníctve, v znení neskorších predpisov, jedním z orgánů státní správy v colnictví. Z § 11 odst. 3 písm. g) tohoto zákona vyplývá, že tento úřad plní a zabezpečuje úkoly v oblasti odhalování a vyšetřování trestných činů spáchaných v souvislosti s porušením celních nebo daňových předpisů a zjišťování jejich pachatelů.

¹⁶ V jejím čl. 2 se hovoří o tom, že je třeba provést reformu národní právní úpravy tak, aby umožnila z důvodu

V.

Ve věcném záměru nového trestního řádu se předpokládá, že zkrácené vyšetřování,¹⁷ které se bude konat o přečinech, by konaly stejné orgány Policie České republiky, které dnes konají zkrácené přípravné řízení.

Působnost konat vyšetřování (o zločinech) u určené složky Policie České republiky v útvarech stanovených zákonem o policii bude v novém trestním řádu v zásadě obecná a obligatorní. Bude prolomena pouze obligatorní působností státního zástupce konat vyšetřování ve věcech trestných činů spáchaných příslušníky Policie České republiky, příslušníky Bezpečnostní a informační služby a příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace, pověřeného orgánu Vojenské policie o trestných činech příslušníků ozbrojených sil spáchaných při plnění úkolů v zahraničí a velitele námořního plavidla¹⁸ při dálkových plavbách o trestných činech spáchaných na této lodi.

Jak jsem již uvedl, nejsem přesvědčen o tom, že zachování téměř výlučného „monopolu vyšetřování“ Policie České republiky je ideálním stavem. Bylo by vhodné, aby se autoři paragrafového znění nového trestního řádu zkusili inspirovat slovenskou právní úpravou a „monopol vyšetřování“ Policie České republiky prolomili.

Každopádně by to dle mého názoru, s ohledem na vše, co bylo doposud řečeno, přispělo k rychlosti a kvalitě přípravného řízení. To by na všech jeho úrovních prováděl policejní orgán, respektive policisté na vysoké profesní a odborné úrovni, kteří by byli svou činností schopni obsáhnout

efektivnosti celním orgánům vykonávat trestní stíhání v oblasti jejich kompetence a to bez ohledu na výši uloženého trestu. Na základě tohoto doporučení uložila vláda Slovenské republiky usnesením č. 145 ze dne 27. 2. 2008 svým příslušným ministrům realizovat toto doporučení. Výsledkem této realizace je právě již shora zmiňovaný zákon č. 305/2009 Z. z.

¹⁷ Dosavadní úprava zkráceného přípravného řízení se nahrazuje institutem zkráceného vyšetřování.

¹⁸ Věcný záměr nového řádu již sjednocuje svou terminologii s terminologií obsaženou v zákoně o námořní plavbě, kde se hovoří o veliteli plavidla, respektive námořního plavidla.

specifičnost jednotlivých druhů trestné činnosti. Navíc bych považoval za opodstatněné, abychom jim svěřili vyšetřování všech přečinů a neomezovali je horní hranicí trestu odnětí svobody např. na tři roky, jak to činí slovenská právní úprava. Proč to tedy nezkusit?

Fryšták, M.

Je nadále nezbytný téměř výlučný „monopol vyšetřování“ Policie České republiky?

SOUHRN

Autor pojednává o orgánech provádějících vyšetřování dle právní úpravy obsažené v trestním řádu. Zamýšlí se v té souvislosti nad tím, zda je vhodné a žádoucí zachovat stávající stav a vyšetřování trestných činů téměř výhradně svěřit do rukou Policie České republiky, nebo se při přípravě nového trestního řádu nechat inspirovat slovenskou právní úpravou obsaženou a okruh těchto orgánů rozšířit.

Fryšták, M.

Is the "monopoly of investigation" by the Police of the Czech Republic still necessary?

SUMMARY

The author speaks about authorities, which carry out investigation according to the legislation contained in the penal code. In this context, he ponders whether it is suitable and congenial and desirable to maintain the current situation and entrust the investigation of criminal acts almost exclusively to the Police of the Czech Republic, or whether it would be good to be inspired by the Slovak enactment when preparing the new penal code, and to widen the range of these authorities.

Fryšták, M.

Ist das fast ausschließliche „Monopol“ der Polizei der Tschechischen Republik für die Ermittlung weiterhin notwendig?

ZUSAMMENFASSUNG

Der Autor behandelt das Thema der Ermittlung, die nach der rechtlichen Regelung der Strafprozessordnung durch die polizeilichen Organe durchgeführt wird. Er denkt in diesem Zusammenhang darüber nach, ob es sinnvoll und erwünscht ist, den bestehenden Zustand beizubehalten und die Ermittlung der Straftaten fast ausschließlich in die Hände der Polizei der Tschechischen Republik zu legen oder sich bei der Vorbereitung der neuen Strafordnung von der slowakischen rechtlichen Regelung inspirieren lassen und den Kreis der Organe zu erweitern.